САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ҮАҺЫАТА

ҮАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№№ 64—65 (8473—8474). 1999 СЫЛ БӨС ЫЙЫН 24 КҮНӨ. ЧӨППИЭР. СЫАНАТА—1 солк. 10 харчы.

АС-ҮӨЛ ХААЧЫСТЫБАТЫН УОННА КУТТАЛА СУОХ БУОЛУУТУН ТУҺУНАН

СР Государственнай муниьаҕын (Ил Түмэн) Бөрөсибиитэллэрин палатата «Ас-үөл хаачыстыбатын уонна куттала суох буолуутун туһунан» Саха Республикатын сокуонун ылынна. Сокуон бөҕөргөө тахсыбыт күүрүттэн туһаныллар. Онно ас-үөл иэйиллиэнньэ доруобуйатыгар куттала суох буолуутун уонна хаачыстыбатын хааччыйыы правовой төрүттэрэ ыйыллаллар, оторон таһаараччы, атыылаччы уонна туһаначчы икки ардыларыгар хардарыта сыһыан сүрүннэнэр.

Сокуон бэйиэ ыстатыйатыгар этиллэриннэн, аҥылык ыарыетун, аҥы-үөлү оторон таһаараһыы уонна батарыы республика сиитэриилээх былаһын органнарынан олохтоммут бэрээдэк быһыытынан бэриллэр анал лицензияҕа олоҕуран оҥоһуллар. Сокуон 12-с ыстатыйатынан хаачыстыба туһунан дастабырыаныьата, этикетката суох, бөлдьөҕө васыыт бородуукчуйаны атыылыыр бобуллар. **СИА.**

СААҺЫРЫЫНЫ БИЛИММЭККЭ, ОЛОХТУУН ТЭҢҢЭ!

Улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрин байэтин үлэтин былаанынан Улуу Кыайыы 55 сылын көрсүү дьаһалларын оҥорорутар быйыл ХНТ аан дойду үрдүнэн 1999 сылы—кырдьаҕастар сылларынан биллэрбиттэригэр, улуус кырдьаҕастарын, ветераннарын ортотугар физическай культураны, спорду, чэбдик олоҕу пропагандалыыр уонна 50-нус, 60-нус, 70-нус сылларга оройуон, республика чиэһин үүстүк комуускэбит, Чурапчыны спортивнай дьиэ аатырдыбыт чулуу спортсменнары ыччаттарга билиһиннэрэр, кинилэр аттарын үйэтитэр сылаттан быйыл бөс ыйын 12 күнүгэр улууспутугар аан бастаан кырдьаҕастар спартакиадаларын иккис этабынан ыытарга балаһыанньа ыыммыта.

Дьэ оҥоон эрдэттэн бөлөмнөөн бөс ыйын 12 күнүгэр Хатылыга спартакиадаҕа улуус 10 иэйиллэгиттэн барыта 400-кө кырдьаҕастар 11 хамаандаан кэлэн күөн көрүстүлэр. Күн-дьыл ити иннинэ күүскэ ардаах Мырыла, Чаҥыр Хайахсыт хамаандалара суол суох буолан кыайан кэлбэтилэр.

Бырааһынньыктыы кэргэммит стадионнаа аан бастакынан Одьулуун иэйиллэгин хамаандата кэлэн түһүлгэтин оҥостуммутунан барар. Ити курдук иэйиллэктэр биирдэн-биир түһүлгэлэнэн истилэр.

11 чаастан хамаандалар анал формалардаах, эмблемалардаах парадтаан киирдилэр. Кинилэр ортолоругар баалдар: Кытаанахтан И. Н. Попов—биллиилээх хаһыардыт, СР үүгүлээх тренера, Н. В. Захаров—улуус, республика чемпиона, Хадаартан В. Н. Дмитриева, П. Д. Лукин—республика, улуус хас да тогуллаах чемпиониара, И. В. Софронова—Комсомол XVII-с съезһын делегата. Хоптоҕоттон И. Е. Захаров—оройуон, республика рекордсмена, Л. В. Павлов, Т. К. Далбаева, Чурапчы сэлиэнньэтиттэн Н. Н. Никутов, С. Е. Попов, Болтоҥоттон М. Н. Дуранова, Хатылыттан В. Е. Попов—республика чемпиона, рекордсмена.

Спортсменнары, ыытыылаах малдьыттары эҕэрдэлээн тыл эттилэр: улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуйаччы И. И. Яковлев, дьаһалта физкультураҕа уонна спортка управлениетын начальника И. И. Окошников, улуустааҕы ветераннар сэбиэттэрин председателэ Л. Д. Баранникова.

Спартакиада былаҥын ССРС Гимнэн улуус урукку чемпиониара, рекордсменнара иэйиллэктэр аттарыттан көтөҕөр чиэскэ тиксэллэр: Николай Никутов, Иван Попов, Николай Захаров, Варвара Дмитриева, Розалия Пантилова, Дмитрий Давыдов уо.д.а.

Бырааһынньык үөрүүтүн өссө үрдэтэн Ил Түмэн депутата, биир дойдулаахпыт оройуон, республика чиэһин үүстүк комуускэбит чулуу спортсменка Альбина Иннокентьевна Поисеева «Күнду дойдум диэно! Саха киһитин сэриилэн самаан сайын үммүтүнэн, күөхтэ үктэммиккитиэн бука барыгытын эҕэрдэлиибин! Бүтүн Чурапчы улууһун сааскаах дьонун бастакы спартакиадата аҥаллыбытынан эҕэрдэ ыытабын. Чурапчы спортивнай аатын үүстүк күрэхтэһиилэргэ комуускэбит, кыайыы-хотуу аргыстаммыт ветеран спортсменнар уонна иэйиллэгим спортивнай аатын комуускүүр бөҕө саналаах дьон бүгүн бу стадионнаа муҥуннахтара.

Эйиги кордоруулгут үрдүк-да буолбатын, рекорд да олохтоммотун, кылаабынай кыайыыгыт стадионнаа хамаандам аата, чиэһэ диэн эмиэ эҕэрдэтин эрдэтин сүрэххитигэр, дуураҕыгыар спортивнай ере көтөҕүллүү кыымын күөдьүүтүннүт. Баҕарабын барыгытыгар эҕэрдэ эрчимэ, хотоойу санаалыы, чөл доруобуйаны! Бу стадионнаа үүстүк сүүрбүт-кэпсүт эйиги үөлэлээннэхтит Альбина Поисеева» диэн иэ хоһоонноох эҕэрдэ телеграмматын стадионнаа мустубуттар ыытыаһынан көрсөллөр. Маны таҥа спартакиадаҕа аҥаалыыллаах республика ветераннарын сэбиэтин председателэ, Аҕа дойду сэриитин кыттыылаҕа, советскай-партийнай үлэһит Анатолий Лаврентьевич Дохтуров үлэн кыттыыны ыларын биллэриллибитин үөрүүнэн көрүстүлэр.

Күрэхтэһии кылгас дистанциялаарга сүүрүүлэртэн саҕаланар. 60 метраҕа дьахталларга аан бастакынан Одьулуунтан Варвара Васильева биэтэккэ тахсан спартакиада бастакы кыһыл көмүс медалын кэтэр уонна Болтоҥо иэйиллэгин Мандалина Дуранова аатынан анал бириинэ ылар. Иккис миэстэҕэ Чурапчы сэлиэнньэтин бастакы хамаандатыттан Ульяна Морфунова, үһүскэ Хадаартан Февронья Филимонова тахсаллар, медалларынан анал бириистэриэн наҕараадаланаллар. Кырдьаҕастар улуустааҕы бастакы спартакиадаларын кыайыылаахтара, призердара бу баалдар.

Эр дьон 100 м сүүрүүлэриттэр Е. С. Кайверин (Хатылы), А. М. Старостин (Одьулуун), С. Ф. Лазарев (Кытаанах), 200 м. И. П. Пономарев (Кытаанах), И. П. Макаров (Чурапчы-2 хам.), Н. И. Сергеев (Хоптоҕо), 400 м. Е. А. Марков (Чурапчы-1 хам.), Кардашевскай В. Г. (Хоптоҕо), М. М. Старостин (Одьулуун). 600 м. Н. В. Захаров (Кытаанах), Д. В. Павлов (Хоптоҕо), В. А. Попов (Одьулуун).

Дьахталларга 100 м сүүрүүтэ В. Н. Дмитриева (Хадаар), Ж. И. Васильева (Чурапчы-2 хам.), А. Т. Винокурова (Чурапчы-1 хам.). 200 м А. В. Старостина (Одьулуун), Г. Н. Дьячковская (Чурапчы-1 хам.), С. Н. Сорокоумова (Кытаанах), 400 м. З. С. Андреева (Кытаанах), А. С. Кардашевская (Одьулуун), Е. П. Васильева (Болтоҥо). Эстафетаҕа эр дьоннго Кытаанах, Хоптоҕо, Одьулуун. Дьахталларга Чурапчы-1 хамаандата, Хадаар, Одьулуун хамаандалара кыайыылаахтарынан, призердарынан таҕыстылар. Мас тардыһыытыгар 60 кг Н. И. Коркин (Чурапчы-1 хам.) А. Н. Иванов (Чурапчы-2 хам.), К. Е. Егоров (Болтоҥо). 70 кг А. Г. Кириллин (Чурапчы-1 хам.), М. К. Осипов (Чурапчы-2 хам.), Н. А. Федотов (Одьулуун). 70 кг үөһэ Н. Н. Иванов (Хоптоҕо), Е. Е. Захаров (Чурапчы-2 хам.), Е. Е. Сидоров (Хоптоҕо).

Волейболга Чурапчы-1 хамаандата, Одьулуун, Кытаанах хамаандалара кыайыылаахтарынан таҕыстылар. Канаккка Одьулуун, Чурапчы-1 хамаандата, Алаҕардар кыайыылаахтарынан аатталлыылар.

Спартакиада балаһыанньатынан хамаандалар түһүлгэлэрин коруугэ жюри түмүн таһаарылытынан Одьулуунар бастакы, хадаардар иккис, сылгыттар үһүс миэстэлэри ылаллар дипломнарынан анал бириистэриэн наҕараадаланаллар. Форма, эмблема күрэҕэр эмиэ одьулууннар бастакы, Чурапчы иккис, Хатылы үһүс миэстэлэри ылаллар. Маны Одьулуун хамаандата спортивнай формаҥы кыттаччытын бэйэтин харчытыгар куораттан барыы бэлэ форманы атыыласпыттара уонна сахалыы таҥастаах дьоннноро, чаҥылхай эмблемалара дьоҥу сөхтөрдө.

Дьэ, оҥоон спартакиадаҕа 7 коруугэр күрэхтэһээччилэр илин-кэлин түсүһэн, нэмэх мастыы эрийсэн, кырдьаҕас саастарын умнан эҕэрдиэ эрчимнээхтик, биир да киһи эчэйбэккэ, барыа сүрүннэрэ көтөҕүллэн күрэхтэстилэр. Кыайыылаахтар, призердар медалларынан, улуус иэйиллэктэрэ, тэриллэлэрэ олохтообут анал бириистэрин тутан үөрүүлэр-көтүүлэр.

Түмүккэ, бастакы миэстэни эрдэлээхтик 13 бириистээх миэстэни ылан Одьулуун иэйиллэгэ, иккиһи Чурапчы иэйиллэгин 1-кы хамаандата (10 бириистээх миэстэлээх), үсүһү Кытаанах иэйиллэгэ (7 бириистээх миэстэлээх) ылан анал кубоктарынан, дипломнарынан наҕараадаланнылар.

Спортивнай күрэхтэһиини өссө ситэрэн-хоторон иэйиллэктэртэн кэлбит концертнай нүөмэрдэр киэргэттилэр. Ол курдук Хоптоҕо иэйиллэгиттэн Дириҥнээҥи народнай театр кырдьаҕастарын хора (сал. Н. П. Аммосова), Чурапчыттан «Алтыс» ветераннар кулуубутара (сал. М. Е. Васильева), Алаҕартан Марфа Турантаева, Сылгыттан Матрена Дьячковская, Одьулууннтан Мария Иванова курдук сцена ветераннарын, лауреаттарын билигин да чуор куолаһтара дьоҥу көрхэтэ.

Спартакиада иэйиллэктэрин бириистэриэн уонна харчынан спонсордаан улуус 19 тэриллэлэрэ күүс-көмө буолбуттарыгар махтал-баһыыба тылларын тиэрдэбит—улуустааҕы тыа хаһаайыстыбатын управленнетыгар (Н. Д. Поисеев), пенсионнай управлениеҕа (В. В. Макарова), үлэнэн хаччыйыы кинигэр (Н. Н. Шестаков), улуустааҕы киин балыыһаҕа (Г. Н. Алексеев), «Чурапчыагростройа» АО-ҕа (К. К. Павлов), сибэкки узелыгар (С. Д. Васильева), ветстанцияҕа (Л. И. Макарова), «Күннэй» предприятиеҕа (М. А. Пинигин), эт-үүт комбинатыгар (А. Т. Ноговицын), «Маарыччаан» ПО-ҕа (А. Г. Григорьева), «Чурапчы» ПО-ҕа (Г. С. Платонов), лесопунктаа (Н. А. Аркаков), ис дьыала отделыгар (Г. Г. Алексеев), үөрэх управленнетыгар (М. А. Никифоров), госстраххаа (А. А. Дыдаева), агроснабка (Т. И. Пермякова), коммунальнай управленнеҕа (В. И. Новгородов), сир комитетыгар (М. И. Лоскин), госучреждениелар профсоюзтарыгар (М. Н. Иванова). Маны таһынан Дьокуускай куораттан олорор, үлэлиир биир дойдулаахтарбыт А. И. Поисеева, В. П. Карпов, А. П. Керемясов, М. Е. Друзьянов бастакынан ойоон бу спартакиада тэрилгэлэрэ, хотоҥнуулаах барыытыгар күүс-көмө буолбуттарыгар спартакиада барыа кыттыылаахтара махталларын уларан.

Бу ыытыллыбыт дьаһал балаһыанньатыгар халлаарыллыҥ иэйиллэктэр биирдиэн анал бириистэрэ ирдэммитэ, бу кыайыылаахтарга бириис эрэ биэриигэ буолбакка, иэйиллэк бастыҥ ветеран спортсменнарын аатларын үйэтитиигэ анаан суолталаах. Ол курдук хоптоҕолор аатырбыт сүүрүк, тренер И. Е. Захаров аатынан, хадаардар П. Д. Лукин, одьулууннар Уот Байыыһан аатларынан, кытаанахтар Н. Н. Попов, болтоҥолор М. Н. Дуранова, хатылылар В. Е. Попов, чурапчылар Н. Н. Никутов аатынан бириинэ олохтоохторуҥ спартакиада кыайыылаахтарыгар туттардылар. Ил Түмэн депутата А. И. Поисеева анал бириинэ спартакиада саамай кырдьаҕас кыттаччытыгар, спорду билигин да пропагандалыы сылдьар 75 саастаах Петр Дмитриевич Лукиҥҥа туттарылынна.

Хатылы иэйиллэгин кырдьаҕастара (предс. А. П. Попова), иэйиллэк дьаһалтатын баһылыга У. Н. Атласова бу спартакиада барыытыгар үүс үлэни, түбүгү коруустулар. Иэйиллэк олохтоохторо бүттүүн кыттан стадиону субуотуннуьуунан тахсан оромуоннэрэн, кыраскалаан, түһүлгэлэргэ түөр барыа усулуобуйаны тэрийэн махталлаах дьыаланы оҥордулар. Ол курдук ыалдьыттары арылаах саламаатынан, алаадьынан айах тутан күндүлээтилэр, спартакиада аҥыллыытын иилээн-саҕалаан ыыттылар. Кэлбит дьон барыа астынан-махтанан, баһыыбаланан тарҕастылар.

Интервьюлар: Оконешникова А. Я., Алаҕартан сылдьар:

—«Мин 70-мар чугаһаабыт кырдьаҕас маннык кэлэн эдэрбэр түстүм. Барыа да үөрдүбүт-көттүбүт. Дьиэҥэ хаайтаран олорор дьоҥҥо наадаа үчүгэй, сонун, сэргэхсийии буолла. Үөлэннээхтэрбитин көрсөн үөрдүбүт. Улуустааҕы ветераннар сэбиэттэриҥэр, Хатылы дьоҥуҥар махтанабыт».

Дмитриева В. Н., Хадаартан сылдьар: «Спорт олохтоох үчүгэй ойдөбүлү хаалларда. Дьиэ кэргэн түмсүүлээх эйэ дэмнээх буоларытар туһалыыр. Оҕолорбуттан кичэ уол физкультурнай үөрүхтэ үөрэнэллэр».

Пономарев И. П. Кытаанахтан сылдьар: «Урут хаһаан да спортка кыттыбатах киһибин. Киһи доруобуйатын туһугар бэйэтэ кыһаллыахтаах. Бөдьөйэн сүүрүүнэн дьарыктанабын. Кырдьаҕастар спартакиадалара тэриллибитэ үчүгэй, Иннокентий өссө да ыытыллара буолар. Бу спартакиадаҕа үөрүүнэн кытыныым, кыайбыыбыттан бэйэм да астыныым».

Үүс киһиэн түмэн, кэпсэтэн, сүүрэн-көтөн тэрийэн түбүгү көрсүбүт иэйиллэктэрдээҕи ветераннар сэбиэттэрин председателлэрин Л. С. Нахсылова (Хоптоҕо), Н. Н. Игнатьев (Болтоҥо), К. П. Иванова (Хадаар), К. Е. Матвеев (Одьулуун), С. П. Сорокоумова (Кытаанах) сыралаах үлэлэрин бөлөхтөнэн тоноостоох.

Спартакиада үрдүк таһымнаах барыытыгар барыа көмөлөспүт үтүө саналаах дьоннорбутугар, тэриллэлэрбитигэр өссө төгүл махтал-баһыыба!

Л. БАРАННИКОВА.

Литературнай страница

Николай Хадаарыскай

САЙЫЛЫГЫМ

Обүгэлэрим, нйом, аҕам
Сөбүлэҥ-таптаан олохсуйбут
Сүөкүй иитэк, оҕо төрөтөн,
Тэннэн-уҥаан олорбут,
Кийи буолан төрөөбүт,
Кинигим түҥэн улаатыыт,
Сүүрбүт-көтүт сайылыгым,
Сайыыр-ахтар Кэлтэгэйим
Самаан сайын нйэрэ
Солко нүөххэ сууаннаҕа,
Аҥа ото, сибэккитэ
Аралыйа долгуйдаҕа.
Тумус тыаҕа кэҕэтэ
Күн өрөөбөкө эттэҕэ,
Комус күөмэй күөрэгэйэ
Күнү көрсө битийдэҕэ.
Сиром күөҕэр, хонуутугар
Мүөттээх салгын түстэҕэ,
Сибэккилээх добуукугар
Үрүмэччи таҕаардаҕа.
Кэрэ сирим — Кэлтэгэйим
Сүрэхпэр күндү сайылыгым,
Оҕо саҥыы биҥиэ,
Олоҕум сырдык өйдөбүлэ.

x x x

Сарсыарда үлэбэр барарбар
Салгыбакка күнү аахы:
«Дьэ, билэ бэйэлэххэр,
Оттугүнэн сонньообуккэр,
Ачыкы кэтэн хаптаарыгнабыт
Хассыыр хотуускаҕар
Кэстэн хараҕын сымнаатаары
Тиэтэйдиг аҕай дуу?!.» — диэн
Ыйытэ, ыстыы хаалар
Буоллаҕа үҥү ойоҕум.

Оттон дьиэбэр кэлэрбэр
Хас киэһэ аайыгын:
«Көрүмүөхчэ-көрбүт иссуугуҥуун
Сыта-олоро сыллаҥан,
Таҥара айбытынан туҥаан,
Туҥаннаран да баран,
Эн бэйэлэх саныаг туолан,
Конньуэрэн аҕай кэллиг дуу?!.» — диэн
Кыыһыра, кэрбин көрсөр
Буоллаҕа үҥү көрүөким...

Хайыамый, күлэбин эрэ:
Күнүү—таптал аргыа,
Таптал күнүү төрүөтэ
Буоллаҕа эбээт, доҕотторуом.

x x x

Кэрэ Ланчык эрэ барал,
Чуумпу бөҕүөлэгэ аймаата,
Кырдьаҕас Куйумаҕа куустаран,
Уолаттарым сөҥуталаата.
Тоҕо үөһэ тоҕо дэҥэ
Эмээхситтэр сиэсиҥэлэр.
Нус-хас олохпут улэйиан,
Итэ аата, кыысыыт:
«Лучше под бородой
У старика!» — диэтэҕэ-э...

x x x

Уоттаах обуйук уоскутаан
Умайа, уулла ураатарбыан,
Толору томтоҕор түөскэр
Таптаһан таалаан сыттарбыан.
Туохханыыбыт сүрэхпин уоскута,
Таптал имэгинэн дуоһуйа.

x x x

Тырыиннэспыт хара хараххар
Таптал уота умайарын,
Эмиэк эмкэр-хаанчэр
Имэгинэх нэйии сонньуурун
Корбоннун үҥү дуо мин,
Кистээмэ миигин таптыыгын.

ДОҔОРУМ КЭРИЭҺИГЭР

Дьиэм ийэ толору киҥ,
Оҕолорум, сиэнэрим...
Мин туспар ол эрээри
Курус чуумпу, курааннах...
Күндү киҥим — кэргэним суох,
Олоҕум эрэллээх аргыа,
Сүрэҕим истиг таптала,
Сылгас дьиэм эмарах ааныала.

Ойор күннэх орто дойдум
Олоҕуттан туораабытын итэрэйбэтим.
Сүрэҕим суохтаан кыланар,
Саныам эйэлэр, курутуйар.
Доҕорум сырдык дуҥата,
Соҕотох туруйа буолан,
Уолаҕа күрүөн кэттэрэ,
Хоскюбит өтөҕүн хаалларан.

Айа-дьаҥо диэбэккэ,
Кэриэс тылгын эпиэккэ.
Хаама сылдьан охтон түҥэт
Халты харбатан сүрэхпин хайыттын...
Аҥа да дьылҕабыт буоллар,
Толколоөбүттэрэ тугун кытаанаҕай.
Хараастан хомойон ытыыбык,
Хараҕым уутун кыаммаппын.

Чэ, доччуок, быдан бырастыы,
Ыйын уугар эйэ буоргар
Сымнаҕастык, сылаастык утуй дуу!..

Николай Дьячковскай

ДЬЫЛҔАМ МИЭҢЭ

Эрэй-муҥ эрийдэр даҕаны
Эллэйэн, этэҥнэ кэллэҕим,
Кырдьыыбар да аны
Кыйалаҕа баарын баллаҕым.
Сордоноон-муҥнаан олорго
Соруйан аламыыт сордоохпун,
Күн сирин кэрэтин көрөргө
Кийи дөтөн — дьоллоохпун.
Судураай, сутуна хаанынан
Сут-кураан, сыллары аастаҕым,
Өлбүтүм-сүппүтүм чаанынан
Үгүнү өйдөөн хаалларыым.
Хараҥнар алгыгынан кэлэллэр
Хоргуйан өлбүт өлүктэр,
Имири, дьиэлиин эстэллэр
Ийи хаһар, кистиир-түбүктэр.
Уо, ама аласпытын иннитэр
Оспот да, бааны биэрбиттэр,
Саанырыы, бу кырдьыы кэмнэр
Сонньуйар эрийгэ тиэрпиттэр,
Кыйалаҕа кыаҥылаах кырдьарга
Күн-сирин, көрбүппүн быһыыта,
Төрүөхтэн ыксыыра сылдьарга
Төлкөлөөн, айыыһыт-айыыта.
Уол оҕо, сүгүөхтээх эрэйим
Уйуган баччаҕа кэллэҕим,
Ким эрэ, кыыһырбыт сирэйин
Көрөөрү, бу уһаан эрдэҕим.
Эрэйгэ миккиллэ эриллэн
Эмиэлээн иитиллэр иэстээхпин,
Көлүллэр оҕустуу сиэтиллэн
Көр оппук, олорор чиэстээхпин.
Уо, доҕоор эргитэн өйдөөмнө
Умнуган төбөбүн ыырбыыбын,
Кырдьыкпын быһаара, өйдөөмнө
Кырыыстаах сыллары кырыыбын.
Чо маҥан, дьылҕам туһунан
Чуолкайдаан, жуолуйаан бүтүөххэ!
Кэлин да, ситэрэн, уһаанан
Кэпсиэҕим, аҕаарчым — күүтүөххэ!
Бүтүүрдээх будуҕаан олохпор
Бурдаалдым иэтэммин дьүккүйдүм,
Күөдьүтэн, күөстэнэр олохпор
Кыым саҕан, уохтаах күүһүрдүм.

ОЛ ТОҔО ИИНЭҔЭС?

Уобарас онгоро чочуйа
Уоһа чорбойон олорор,
Күнэҕэ темаҕа хоһуйа
Кини айарын ордорор.

Барыта сатаанна быһыыта
Баардааҕын билиэн ылбахтыыр,
Хайыаҕай, айбыт—айыыта
Хаһыанка тахсымна атахтыыр.
Сэмэй бэлэҕин сэнээрдэн
Сэтэрбин биирдэ үөрэтэргит,
Айаатты аартыгар тиэрдэн
Атыгар олордон баэрдэргит.

Үөрэнэ, үлэлээ эта дии
Үүнүүбүн-төрүөбүн иитээххэ!
Талаана да тахсыа эта дии
Таҥайан-салайан истэххэ!

Сангардыы сэҥэрэн испитин
Сапсыйан кэһиэн сэтэрдэр.
Хоһоонтго хоһуйан тиспитин
Холоон—дэһиэн эмэрдэр.

Сыппах тыл, мааспара аатыран
Сэнэбил эрэйин билэммин,
Бойэбэр хаһыыланан, абаран
Бэккиһээн ыллым истэммин.

Сорохтор Парнас очуоһар ыттаннар
Суорба таас, хайаны суораллар,
Өйсүйэн үүнүүнү ыланнар
Өртүккэ харалаах буоллаллар.

Бүргэһин хаһаахха хаайбаттар
Бийи да туохпут итэҕэс.
Олох да, табатык таайбаттар
Ол тоҕо, хоһоонмут иннэҕэс.

Мунньаан, мунньукка ытаһар
Молтохтор үгүсүгэ быһыылаах!
Бары да, холбоһон ылаллар
Биир кэргэн, буолбаппыт кыһыылаах!

СААҺЫККА

Сааланар абыгар ылларан
Саас ааны, тоҥору сөрөбүн,
Табыллан астыына ыттаран
Таҕылым бахсымна тоннобүн
Соҕотох дутдаҕа сытаҥнэн
Саа тыаһын, истэргэ—үчүгэй,
Саатар эн, биирдэ итэҥнэн
Сыыһан да, ыыппатыг—кэрэгэй
Уун кэлэн, утуктуу олорон
Уйгуурдан кус саҥата кэрэтэн!
Тымныйан колуччаг тоҥорон
Туртайан турара курааһыан!
Аттыгар ургуоргу ууларга
Автомат субуччу эстэахтиэ,
Ким эрэ, куртуйах уларга
Кимсиһэн, малайэн кэлэахтиэ.
Ытааччы малларгар көҥүйэн
Ыксыыран дутдаҕар мохсөбүн,
Ардыгар чатаххына колуйэн
Алааска карийэн көрөбүн.
Сусх мастааҕар кытаанах
Соҥордоон даҕаны ыппаккын,
Куруутун, малайэр курааннах
Куһаҕан булчут аатырдыг.
Өрүү да бултуйбат эрээри
Өтөдөр олоруох да эбит,
Саас ааны, сааланар дэтээри
Салгыбат бу оронньор—эйэбит.
Ким да хомойбот быһыыта
Курааннах иҥэбин диэхтээбэт,
Куруутун бултаһар мэрдэрэ
Кырдьыҥа, туга да итэбэт,
Салҕар аата, олох суох
Сааланар эрэ баҕалаах,
Олуо элбэх бултуйуох
Оҕолуун-уруулуун саалаах.

Иван Ксенофонтов

Долгуйа күүтэбин ол күнү

Аргыйдык эн уста хаманнгын,
Доҕоруом, миигиннин көрсүөнгүй?
Күүтүүлээх тыллэры аҕаанныы
Дьылҕабын быһаара дьоллуоҥуй?

Аймаатыг мин уйан дуҥабын,
Долгуттуг нохтолоох сүрэхпин,
Уйгуурдуг мин өйбүн-санаабын,
Утуйар уубун да көтүттүг.

Сүрэхпин миэхэҕэ аһаҥнын,
Дьэ, хаһан кэлэҥнин үөрдүөҥүй?
Кистэлэг саныаҕын этэҥнин,
Таптыырбын биллэрэн уоскутуй?

Долгуйа күүтэбин ол күнү
Аймаҕа пуктаабыт кэмнэр,
Үүт туман үллүктүү бүрүйэр
Хараҥа палыйар түүннүгэр.

Күн баар буолан

Күн баар буолан
Күөх сирэм чэлгийэр
Кэрин тыабыт быыһыгар
Кэҕэ этэн чоргуй
Кэй салгыҥна уйдаран
Күөрэгэй ырыата дьурулуур
Күрүлэс куйааска суунан
Коонньубут саныабыт уостар.

Күн баар буолан
Көтөрдүүн-сүүрдүнин
Кийилгин-сүөһүлүүн
Көҥүлүк ноччуйан
Күөл уутун ийэммит
Күн сирин көрөммүт
Кылгас да олохпут
Кэрэтин биллэхпит.

*

ИСТОРИЯ БИҺИГИТТӘН САҒАЛАНАР

Чурапчы улуһугар балыыһа аһыллыыта сахалтан маҥнайгы земский врач Н. Н. Сокольников аатын ытары ыйса сибээстээх диэн історическай наука кандидата, СГУ доцена В. В. Пермяков «Чолбон» сурунаал бу дьыл 2 №-тэр итэҕэйиллэхтэх суруйда. Онон, балыыһа, улууска дорообуйа харыстабылын үбүлүөйэ сылы аҕа кыайбат кэм хаппат.

Улууска бастыҥ дьаһалтаны үбүлүөйдүү болыыбыссыанан хоруйсан тэриллэн үлэлэр саҕаланыбыттар. Бастатан туран, бу хараҥаттан дьаһаллар сибээстэрэ, кэҥ-тиҥнэ дорообуйатын туругун мониторинг, нуоталарыгар тулаалары эрдэтэр. Билиҥҥи диэн-сиэрэ дорообуйатын хаҥыстыбыта медицинаттан эрэ буолбакка, уоҕа-ааҕа-дьаҥа, туоҕулуур эйэҕэ тутуллуттан хас биирдии киһи бэйэтин дорообуйатыгар сыныаныттан, чэп олоҥ тутуһуллуттан тутулуктаах-дьиэ кэмэ бырыта таба эйдээтэ. Бу кэлиҥ сыныны эрдэтэр тэрүт сонуннаах бөҕөрүүлү улуус общественнойа барыта ирдэ өйдөөн кыаллар. Онон улууска дорообуйа харыстабылын тэриллибэтэ 400 сылгынан үбүлүөйүн туоҕулуур айыллыбытын, ордук уубутуна харыстаах, улууһуут саҥатарыгар туругун туоскаран хорсуҥнаах.

Тус бэйэ дорообуйатыгар кыра эрдэхтэн харыстаах идеологическай сыныны, чэп олох туһугар оборобутугар дьиэ-дьаллатын уйдаанын; оскуолаҕар итэҕэйдэн иҥнэрдэхтээхпит. Арааас кулуубуттарыгар, оскуолаларыгар, түмсүүлэргэ кыттыахтаахпыт. Итиҥ барыта тэриллэтэ бөҕөр сыалдьыах-сиэрдэтиэх түмсэн үлэлиэлэриэн эрдэҕэр.

Онтон кэлэйиэхтэрэ эмиэ хааччыйыыта эйэ тэриллэрэ бөҕөр сиэмэлэрэн эсиэхэ, бэйэ кыаҕар сөп түбэлиннэрэн кэмэҥнэлэрин улаатыан, үлэлэрэ недьуоттаах буоларын сиэрдэтэхтэхпит. Амбулаторнай эмтэлиҥ кыаҕа күүһүрэн дорообуйа тэрэр. Балыыһалар, ФАП-тар дьиэлэрин-уоттарын сорохсуттуулэр оборудованнаахтарын, аппаратураларын хааччыллыыхтарын туоларыгы—охсуоох дьаһалталар ыытык иэстэрэ, Бөлүүнэ уп-хорта тэрилэ да ньымыныгын буоллар, улууска үүнэ хаалыыдыр эйдэхтэр. Оо курдук, кэлэн эрдэхэ сылга Сылгыгы саҥа бөҕөлөрдьөтө, Хабахсыкка амбулатория, Тоҕой Дорпиэр ФАП олохтоох дьаһалтаҕар эрдэлэннэриэн туруулуннулар. Соловьевка саҥа бөлүөнэ дьиэлэ сиэрдэхтэхтэх. Аны бу бөлүөнэлэргэ олохтоох дьаһалталар оборудованнас, аппаратура бөлүөкэргэ аҥыр кэмнэстэлэр.

П. Н. Сокольниковы 12 сыл устата туруорсан-оскуоланан ыччатыгар тыа сиригэр суох тиэмэҕэ бөлүөнэ хоммисиэнэ туттарбыта бүтүн улууска улахан сиэтэрбүтэ. Ол үүнэ түүлүү, хомойуох ньиэ, уон сыл буолан баран, үрүҥ бааҥа тойоно Дугешов Чурапчыттан кунтаргар уматтаран нул-кэчэр оттоорбута. Советскай былаас кэмиэ сылларыгар улуус бөлүөнэ уоҥа республика ураанын тыа сиригэр суох аҕарыы туруу—түбэлиэтэрэй дьиэлэрэ тутуллубуттара. Олар бу 60—70 сыл устата бар дьоҥу абыраан бөрөн, билиэн олус эргэрдилэр. Киэҥ бөлүөнэ саҥа таас домнохоммы тутуулуна бөҕөрүүлэн сүүрбэчэ сылтан үтүрүллэн-үтүрүллэн, кыайан быһаарылыбакка кэлдэ. Бэрэ сотоон улуус общественнойа бэйэтин күүһүнэн тутуну сэрэлээн көрдө да, дьиэлэнэрэ үбэ-хаартыа суох буолан ньиэллыбата. Онон, үбүлүөйү хаарбах дьиэлэх-уоттаах көрсэр буоллубут. Республика Правительствата туох кыалларынан сөҕэлэннэрэ тутуулу, үбүлөөнү бөҕөрүүлүн көрүө диэн эрдэхтэх.

Тыа сиригэр биллэрэ эмиэт улэлэ дэхсэ мэрэйбыттан, хаачыйа үчүгэй тэҥнэнэр буолуу кэмэйэтэн намыһаҕыт үрдүгэн, улууска бэйэлэрин эрдэлэр ньиэбит эдэлэрин олус сөбүлүүр, ыраах кэрдөбүдэлэрэн үрдүгүн тутар олохтоох ыччаттан сиэдэйдэстэр эйэхтэр. Ол да иһин врачтарыгар хаачыллыы бөҕөхэ хубаҥана суох, онток орто сүүрүх медицинскэй хааччыллыыбыт тэҥнэр. Онон, хаалдар олорор-үлэлиэр усулуобуйэлэрин эсэ түсэрэн, эдэр кэдэдэрэ олохсуттар туһугар улаатыахтаахтар.

Үйэ устата Сокольниковы кэмнэттэн, хас да нэлуоҥа расчиттэр үлэлээн дьаһыллар. Киэҥнэр эйэлиэннэриэ дорообуйатын харыстабылын саҥатыан-саҥа таһымнаах тэлэвиэрдэр лоскуттэрэ. Үбүлүөйүнэн сибээстэн улуус дорообуйатын харыстабылыттар үйүнүк улаатыбыт улаатан үтүөлэх кэрэмэс дьоҥнут сырдык аатырын үйэтитэн бөҕөсө бөҕөр сүрүн сорунуттан. Маннык үтүө сэрэлэннэхтэр болдьор. Ол курдук, РСФСР үтүөлэх эрдэх Е. М. Ананьева аата Дирпиг, Саха АССР үтүөлэх эрдэх, поликлиника хирург Д. Т. Брыскина аата Аммы, бөлүөнэлэх терапевтэлэр врач В. В. Божедонов аата Хабахсыт участокэтэ балыыһаларыгар ыччаттаммыттар. Кинилэрэ аналлаах стендалар, альбомнар оно-буоннуулар, ыра маҥа хостор тэриллиннилэр. П. Н. Сокольниковы аатын Чурапчы сэлиэнньэтэн биэр уулуссаҕа оттар. Биэнигин улуус болыыбатыгар киэн аатын ыйаарга туруорсабыт. Аны түүлүэх фронтаргы-быстыы, фельдшердэрбэтин, акушеркаларбытын, сестраларбытын, уоскуйуоннаах эмэ сиэтиэхтэр үйүнүк улаатыбыт барыа остроттарбытын үйэлэтиэхтэ тустаах балыыһалар коллектиэптэрэ улэлэн сылдьыалар. Киэнэрэ үйэтитиэҕэ диэн балыыһа дорообуйа харыстабылын музейын тэриллэ сылдьыбыт уонна сэтэриэхтэрэ оҕолоох ыччаттардыбыт.

Бөҕөнөгө дьыала улууска балыыһа ыйыллыбыт буолар барыа дьаһалтар 100 сылларыгар үбүлүөй тэриллэн ыытыллыахтара. Ол—арааас конференциялар, семинарлар, конкуурстар, хорсуннар, курдаҥнаһыннар, ветеранлары чествуйуннар уодан. Улуус хаһыатыгар, олохтоох телевидениэҕэ үбүлүөйдэ оцаллаах сырдатыллар сэрэлэннилэр уонна сылы быһа саҕаланыахтара.

Үтүөлэннэх эйдэбүнньүгүнэн улууска дорообуйа харыстабылын историятын көрдөрөр хаартыа, буклет буолуох эбэ. Ол терүтэ баар. Сылгыы чочуллуоҥ сиэтэриллиэн эрэ иннэ. Ыраах чахсыйда үөтөн-хаартыаны тутулуктаах. Быйаччы отнаахха диэдэ, ыраахха бөҕөбөт кыаллыт-шлох суох. Онон, баппаҥта хом сонуннаах, билиҥҥи балыыбаннаабытын пэдэтэр спонсордар костюехтэрэ диэн эрдэлэбит.

Бөҕөнө балыыбабыт үбүлүөйэ республикаҕа хаачыллыах дьаһал буолуоҥ сөп. П. Н. Сокольниковы Москва университетын бүтэрэн 1889 сылгаахха ыытыллыаҕыттан 18 сыл устата хаҥа-дэ хаабырыыбатын Боотуруускай улууһугар оҥа маҥнай туһугар научнай тэрүнэ-ыытыбыт медицинскэй сиэтиэлэрэ олохтоох нималарын, дьоҥнэ-сэргэҕэ абыраллаахтык улаатыбыт нуо бүтүүгүр дьыла уос ыытыбыт буолан кэлэн сылдьар. Киэҥ тэриллэхтэрэ ыччатыгар ыччатыгар В. Н. Пермяков үтүөкэннэх кэмнэтэгэр сырдаппыта. Киэҥ эстэриэ врач быыбыгынан улаатан биллэриэх дьыа кэрсэ эрдэх боломмуоҕун диэн тоҥнэрэ бөҕөр кэмнэтэр сэтэриллиэн сөп, Аны Прокопий Несторович үтүөкэн врач эрэ буолбакка, общественнай деятель, философскай таҥыннаах сырдатаччы быыдыгынан саха бастыҥ дьонун В. В. Никифоровы, Г. В. Ксенофонтовы кытары бөҕө бөҕөлөрдөх суруйуоҥ эбэ.

Саха оҥоҥ туоллаҕынан олорбут эрдэҕэс Боотуруускай улууһуттар, биэнигин олус эргэрдэҕэ Чурапчы, Тоҕотто, Аммы, Мэҥэ-Хаҥалас, Уус-Алдан улуустарыгар Прокопий Несторовичтан сэрэлэнэн олорбут оскуолаҕа дорообуйа харыстабылын хаҥдах сиэдэх кэлбэтэ, сиэтиэннэрэ-кэрдэстэрэ уоратыллыах кэмэ. Ол тыа сиригэр дорообуйа харыстабылын бөҕөнөгө туруулун таба эйдэтэрэ, итиннэ кэлэр эттүгэр хаҥыс хайысхаан сиэдэнэллэрэ ето көрүүгэ күүһүс буолуохтаах.

Оттон ыраахтыы Аммы, Тоҕотто, Мэҥэ-Хаҥалас улуустарга урукку Боотуруускай улууска сорох наҥнаатыгар кэмнэлэрэ, врач П. Н. Сокольниковы көрүүгэ-истиэнтэр олорбуттарынан дьаһаллар бу уоруулаах үбүлүөйгэ бэлэмнэ хаҥалаччыларынан буолахтар. Онон, бөлүөнэлэр улэлэрэ кэтэхтэх кытаанахтыктар эрдэлэбит. Ордук, Прокопий Несторович тэриллэбит Тоҕототун улууһа чугас буолуо эбэ.

Үйэлэр кирбиилэриэр, дойдуга социальнай-экономическай уларыйыылар бэрэр үсүүк ньымалаах кэмэ ыытыллыа аҕыс сылын историятыгар хаһыаттар кэпсиэ-мэйгы-сигэн эттүгэн сиэдэтэр эрдэлэрэ диэн историческай наука докторо В. Пермяков өйдөтүннэрэр. Оттон, дойду историята бөҕө улуһуун, бөҕө тэриллэнэн историятыттан турар.

Онон, дорообуйа харыстабылыттар олохторун аҕыйыыбыт барыа ветераннарбыттан, биэнигин улэлэн сылдьар эмчиттэрэ барыларын эйэ үөскэтиннэрэн кунуоҥ итиннэ-истиэнтэ эйдэлэрэ-туоҕ, бэйэ идеалаахтарбыттар эсэ үрдүк сиэтиэннэрэ бөҕөрөбыт. Оҥу сэрэ ураты ньымэ ураты үлэлиэтэр ураттыык сыныныаннарга ыытыллыбыт.

Афанасий. ПЕРМЯКОВ,
физиотерапевт, хаһыат обуҥ, корреспондента.

Дойдутун дьоно ахтабыт, суохтуубут

Мин А. П. Илларионовы кыһыл сылыныах оно эрдэҕэттэн, оскуолаҕа үөрэнэр сорох сылларын уонна сиэнэ-хотон үлэлиэт, кэйэ-хара буолан, ыччатыгар-сэргэҕэ-биллибит сорох түгэнэрэ эдэр-додоҥ сиҥэстэрэ, олус петиэт кэйиннэхтэн буолбаттар дьаҥны, саха кэлиэтэ нетиэнэк сиэнэлэр сиэрэлэн. Аҕата Боотуру, иэдэс Өлөөнөҥ кытта биэрэ олох эрэнэрдэхтэх-мүсүүрүгэр баар өйдүүр тэлгэ улаатыбыт кэбэ буолан, сүн бөлөхтөнөбүт дьиэлэрэ сөп кэлдэр.

Афанасий Петрович 1942 сыл ахсынньы 16 күнүгэр бөҕөнөгөтүнэн Ленинскай Наҕараадалар күүс эрдэҕэттэн, оскуолаҕа үөрэнэр сорох сылларын уонна сиэнэ-хотон үлэлиэт, кэйэ-хара буолан, ыччатыгар-сэргэҕэ-биллибит сорох түгэнэрэ эдэр-додоҥ сиҥэстэрэ, олус петиэт кэйиннэхтэн буолбаттар дьаҥны, саха кэлиэтэ нетиэнэк сиэнэлэр сиэрэлэн. Аҕата Боотуру, иэдэс Өлөөнөҥ кытта биэрэ олох эрэнэрдэхтэх-мүсүүрүгэр баар өйдүүр тэлгэ улаатыбыт кэбэ буолан, сүн бөлөхтөнөбүт дьиэлэрэ сөп кэлдэр.

Афанасий Петрович тыа хонуубуттан кэбиһиэ бөлүөнэлэрэ сахаа фельдшерун—акушеркатын, остуорууйдаах ыра сиэнэ таатан, умсугуйан аахпыт буолан, эдэр эмчиэр-сиэнэлэр эмтэрэлэрэ бөҕөхөтэлэр. Илларионовтар дьиэлэр хаҥыс аҕа уустар, Онно бөлөрөлөрэ да туоҕдаах олохтоох, ыраах ульуордаах суох. Хотв. ол сиэнэлэр, уҥа диэн бөрөн утуйбат уулэрэ уолбуут удьуор хаҥалы уаҥнат бастыҥнаах дьиэлэр.

Судьуйа Афонт сурук ыытыллыах тэхсыыларын үлэлиэт буолан ыытыллыбыт диэхтэхэлэр. Кэпсэ тэҥ ыраах буочарыгаа дьиэлэ аллаҕын бэрэ уйун бөрөхтөрэ ыыллыбыт сурукка хаҥалаттан кэбиһэрэ оннооҕор уоппускаттан кэлэллэр биэлэрэ. Бухо ол кэйиннэ кэнсүөр хаҥнаҕэр олус тэхсыыланнахтык сурукка бөҕөнөлөөтө.

А. П. Илларионов бэрэ дьиэтэрэ ахтыыларын курдук суду улахан талаанаах политическай деятель, ыччаттаах бөрөхтэлэ көрөр, сэбиэдэлэр, оно сиэсэн хараҥнаах эйдэҕаттан көрөөн сатыыр улахан политик, ытыктаах бэйэ сүүрэх мутугунан үрдүгүн тобаарыстара, чугас дьиэтэрэ бөрө биллилэр. Онтон-дьөр хаалар Россия үрдүк туоҥатыгар бөҕөнө дуо дьаныт политиктар. Г. Попов, Н. Рыжиков республика Конституциятын бөрөлөн чоҥулаҕутун үлүү сурдэйэн, байҕаларын этиллэрин конкуурдаах чуньахтарыгар, сөптөах ньиэ-ойдөбуулаах этиннэ

(Бүтүтүн 4 стр. нах).

Дойдутун дьоно ахтабыт, суохтуубут

(Бүтүүтэ. Иннинэ 3 стр. көр).

оторбут дьоннортон биирдэстэрэ Афанасий Петрович буолара тута хаҥыатыаҕа, радиоҕа этиллэн тарҕаммыта баара. Хор, оннук улахан политик тороппут дойдутугар—хайахсыттарга «ону ыыйдым, маны оторустум» диэн бэйэтин туһатыгар кыан туттунуулаахтык биир да түбэлтэҕэ кэпсэл оногостубатаҕа. Бу барыта Афанасий Петрович үрдүк таҥыннаҕа, кэпс сырдык, дьэҥкэ өйдөбүллэҕиттэн, бэйэтин олус сэмэйдик туттунарыттан тахсара эбитэ буолуо.

Улуу киһибит чаҕылхай Максим Аммосов 100 саастыгар аналлаах Нам улууһун үбүлүөйүнэй ыһыаҕар, Максим Кирович паспатыгар всюк уруттутар бочуотунай мунстэҕэ республика Президиэнэ М. Е. Николаев, Государственнай Мунньах (Ил Түмэн) палаталарын председателлэрэ Е. М. Ларионов, А. П. Илларионов тахсан турбуттара. Онно Афанасий Петрович хаана-сиинэ кубарыйан, маҥнайгыттан хайдах эрэ көҕөрөн кэстор курдук мин хараҕыар ыраахтан элэгнэн кистубутун муодаргы саная быттаабыт. Отчоҕоду үөрүүгэ-көтүүгэ Афанасий Петрович бардьонугар Сахатын сиригэр күн сиригэр үөскээн бүтэннык тиҥэх тогул кыттыҥнан турарын ким биттэнэн билгэлэммэтэ баарай?

Афанасий Петрович өлүөн үс хонук иннинэ үлэтигэр кирэн, куолубунан, көҕөрүү бошуруоҕун кэпсэтиннибитигэр «үлэбитигэр киирдэхпитинэ туох эмэ диэн быһаарар ниибэтэ диэн хайдах эрэ сэниэтэ суох, курус баҕайытык саныы соҕустук кэпсэппэтэ. Ил Түмэнгэ быйыл кыһын быыбар барар эҥ, онно кими толкуйдуу сылдьар дьон буоллугут диэбитигэр «Оҥтон эйиигин туруоруохпут буоллаҕа» диэбит сангабын кулгаахпыт эрэ иҥэн хаалбыта. Мин кыайан турар кыаҕа суох буолан сылдьабын, эмиэ эрэ эккирэтиэстэхпинэ сатаан балаҕыаннылаахтык. Альбина Иннокентьевна Писсеваны туруоран киниин мүччү тутуо суох этигит диэхтэбитэ. Бу барахсан саная үчүгэйин, иннинэ бэриэттэн көрөрө толкуйдаҕын. Альбина Иннокентьевна билигин парламеннга депутатынан талыллан бэрт ситиһиилээхтик үлэлии сылдьар. Баҕаргы Афоньбыт—Афанасий Петрович Илларионов кти курдук дьон ис тутулун билэр, муударай сайдыылаах өйдөөх киһи этэ. Калинин, бүтэннык аралдыылаах этиитин түмүк тылын «Ытыктыыр бар дьоммун, соторунан олох сүнньүн булуоҕа, биир түмсүүлээхтик кэскилээхтик олорунэ диэбиттээх. Ол курдук улаҥ ыарыы далбы тутар күүһүн сүрөҕэ-быара эрдэттэн сарөйэхтэбитэ эбитэ буолуо, кэриэс курдук этэн кэбиһэхтээтэҕэ-,

Киһи барахсан күн сиригэр төрөөн олох олорон аанара улуу дьол. Бу дьолу Афанасий Петрович олус кылгастык да буоллар таҥыччы кэрэ олоҕу олорон, кэнигэр кэнчээри ыччат дьоннору хаалларан, сиргэ түспүт киһи буолбут кэмин чиэстэхтик толорон үйэлэргэ ахтыллар айылҕаттан анаммыт талаанын бэлэхтэн кэриэс-хомуруос хаалларбаҕа. Ол да буоллар Афанасий Петрович Илларионов чаҕылхай сырдык олоҕун кэрэһитэ, кини ыччыгыттаах ыраас саная үйэлэр тухары күөрэгэй буолан дьырылаччы ыллаатын!

Прокопий ФЛЕГОНТОВ,
тыыл, үлэ ветерана, СР культуратын туйгуна.

ЧУРАПЧЫ СИБЭТИИННЬЭТЭ

79 саастаах Иван Иванович Соловьев (Тиэтэйбит) —Боотуруускай улууе, IV Хатылы нэһилиэгин киһитэ Чурапчыгаабы Вознесенскай таҥара дьиэтин урукку церковнай старостатын ахтыыта.

(1942 сыллаахха кулун тутар 7 күнүгэр А. А. Саввин суруйуутуттан):

Саҥа таҥара дьиэтин тутуутугар 7 нэһилиэктэн стырыталлары (строители) 4 киһиттэн талаллар: Гурий Васильевич Попов (улахаммара), Прокопий Захарович Винокуров (аҕабыт), Василий Шестаков (кырдьаҕас Состокуоп) уонна 2-с Болугур киһитэ Михаил Неустроев, Казначей — суруксут Василий Шестаков. Сиэртибэни нэһилиэк кинээстэрэ хомуйаллара уонна туттараллара.

Таҥара дьиэтин тутар туһунан олохтоох нэһилиэнньэ бэйэтэ арҕаа сууттан көрдөһүү оногорбуттара. «Быһа баччы мастары, оногуулары сиэртибэнэн кирэстэх таҥара дьиэтин тутарбытын көҥүллээмэ диэн.

Сиэртибэ харчытын тарда-тарда киллэрэн стырыаллаҕа туттаран нөҥүлэрэ. Биһити нэһилиэк (4-с Хатылы) дьоно 80 солкуобайы сурунуттара. Онно баһити нэһилиэк Аммэта Сулҕаччыта осса приходтаах этэ. Сиэртибэни борт киэҥник хомуйбуттара. Корботтарга тиийэ таспыттара. Олексеев Кырбаһаалын эмиэ сурунуутта. Куораккка кирэн эмиэ сурунуттара. Онуоха 6 нэһилиэк кыттыбыта: 2-с Хатылы, 3-с Хатылы, 4-с Хатылы, 1-кы Болугур, 2-с Болугур, Толой нэһилиэктэрин дьоно. Онно тоҕо сиэртибэ харчыта суруллубута биллибат. Маҕа кирэнтэ, аҥылаата түһэриитэ боҕо үлэлэммитэ. Маҕа 1.II ыллаастаах колоноок, кыахтаах дьоҥҥо түспүтэ. Баай, кыахтаах дьоҥҥо суон мас түһэриллэрэ, оттон буорун хаҥыытыгар, кутуутугар, сэмэнтигэр III-с ыллаастаахтар сылдьаллара. Аҥылаатын хаҥыыта наймы курдук саныыбын. Аҥылаат хаҥыытын ирбэт тоҥор тиийэ хаспыттара, онуоха дириҥэ арааҕа 4 арыынан тэриҥэ этэ.

Маҕын биир саас киллэрбиттэрэ. Оччолорго өрүс ийиҥ эҥэриэгэр киһи, кэлэ эбэҕэ. Миронов диэн (2-с Хатылы) ороньньор оҕуҥа саласкы халыҥ хаарга үс метр уһаатах, быһар баҕа 8 бөссүөктээх (итэ 7 метр уһаатах, быһар баҕа 32 см суоннаах) сыайыыах маҕы соготоҕун киллэрэр.

Бабаҕа тыатын кэтэҕиттэн Лэнгээйэн оронньор 6 колоноо 6 саҥаанаах, 8 бөссүөктээх маҕы киллэрбитэ. Оччолорго мас да бодото, толуута сүрдээх эбит этэ.

Дьиэ-уот тыа да сиригэр, Чурапчыга да тутулла илиҥэ. Оччолорго бэрэбиэнэ хатырыгын эрэ ыаллара, «алдьаныа» диэн куттанан сыайаабат этилэр. Аҥылаатын баҕанатын бөҕөргөтөн тордоохуннаах, ураҥа туоҕунан суулаах буоларэ. Аҥылаат баҕаната мас тордүөн —суонунан оногорон иккилии суон бэрэбиэнэ үрдүгэр түһэриллэрэ. Аҥылаатын түһэрии, буорун хаҥыы бир саас бүппүтэ.

Бастакы аҥылаата бүппүтүн кэнниэ, истиэнэтин таҥаарыыта нэһилиэктэртэн аттаах уус дьон талыллан киирэн 28 киһи үлэлэбиттэрэ. Бу дьон бэйэлэриттэн аҥаан, күнүгэ 1 солкуобай хамнастаах үлэлэбиттэрэ. Кылабыынай маастар Соҕуруу Хайахсыт-Хадаар киһитэ, Боллэскиэй-Миитэрэй Дьоскуоскай этэ. Кини бу иннинэ эбэх таҥара дьиэтин туттэрбит киһи. Иккис маастар Аччаҕар Хоруоҕа диэн. Захарович аҕабыт стырыталлардан, үлэни кини хоонтуруоллаан, дьаһайан ыыттарара. Бэйэтэ да былаанна биллэр, уус киһи.

Сарсыарда күн тахсыыта үлэҕэ туралларе уонна ийиҥэ хата эрдэ түөртүүр ыныах аҥаарын кытта уурайаллар. Күнүс биирдэ аһыыллара. Онно кириитэ уурайаллара уонна от үлэтэ бүтүөр диэри дьиэлэриттэр оттуу бараллара. Баскыыныыны күн үлэлэбэттэр. Маҕын сэлээгэнэн таҥааралларе. Итэ курдук үлэлээн көҥдөйүн биир саас бүтэрэ сыспыттара.

От үлэтэ бүтүрин кытта кириэн үлэлиллэрэ. Кыһын уурайаллара. Үлэлэбит үлэһиттэр таҥара дьиэтин тутуута бүтүөр диэри сылдьыбыттара. Киниилэр үһүс сыныгар бүтэрбиттэрэ.

Бу дьон куолааллары кусаанал дьиэтин нөҥүөн хоско ере тардан таҥаарын ыйаабыттара. Кирэстэрин, түннүктэрин эмиэ бу дьон оногорон олоххо киллэрбиттэрэ. Эбиэн уола Дьэкиим Уус овтон да атын саха уустара бэйэлэрэ оногороллоро.

Куораттан тахсан бу үлэни көрүү оччо баара биллибат. Үлэтэ бүппүтүн кэнниэ ноҥуо сылыгар 1899с. сибэтиннэтэ буолбута. Таҥаратын, лампадатын оногорго туһунан сиэртибэ барбыт. Боллэскиэй бэйэтинэн куоракка кирэн Преображенскай таҥара дьиэтин ый кэриэ сылдьан устан тахсыбыта. Иконостас таҥаратын Мытыйыкы (Синдеи Лэгэнтэй) суруйбута. Кыраскатын, көмүһүн иконостас гизнин эмиэ Мытыйыкы оногорбута. Түннүгүн таайын сатаан быспакка Боллэскиэй элбэх таайы алдьаппыта. Оны кэннинэ Мытыйыкы быһар. Иконостас аллараа дьаарыс таҥараларын соҕуруттан суруйан ылбыттара. Үөһээги дьаарыһын Мытыйыкы суруйар. Оччолорго мэлипр кыраска бороһуога баара. Маслянай кыраска суоҕа. Кыраскаҥы бэйэлэрэ оногороллоро, сиэмэтин арыынан буһараллара. Иконостаһын маҥын сахалар бэйэлэрэ оногороллоро. Соҕуруттан хаалаан кэлбит лампадатын барытын Мытыйыкы туруорбута.

Сибэтиннэтин уонна малаҕыныын үбүн киинэстэргэ хомуйтарбыттара. Сиэртибэни хэрчиэн, арыынан таспыттара. Этин кыһын хомуйтарбыттара уонна подполдьуйаҕа уктарбыттара. Ол кэнэ сыана маннык этэ: байтаҥы мах 20 солк. (7 буттаах мах), от талыыта — 40-50 солк.,бууд арыы (16 кг.) 8 солк. Сибэтиннэ малаҕынын сайын бэлэмнэппиттэрэ: 100 буут буспут от, 50 биэдэрэ боростуой арыгы, 88 быыылка кыһыл арыгы, үрүт бурдук аһа, балык, цирот, саахар о.д.а. Бу кыһыл арыгы, курупчаатка ас, сахар, конфет нуучча тойотторугар, аккырайга уонна киниилэр сваттарыгар, аҕабыттарга анаарра. Саха тойотторо бэйэлэрэ өйүөлээх, астаах кэлэдиэрэ.

Бу аһы-уолу нэһилиэктиэн үлэлээрэгэ миитин анаабыттара. Аҕыйах киһилээх нэһилиэктэр ол холбоҺон бөлөҕүнэн олорбуттара, элбэх киһилээх чугастааҕы нэһилиэктэр туспа бөлөх буолан испиттэрэ. Арыгыны, аһы нэһилиэктэр бэйэлэрэ үлэлэстибиттэрэ. Арыгы барыта 20-60 буут испэх бириэгэлэргэ буоларэ. Улахан биирдэ 3 биэдэрэ испэх. Үлэлэрин маннык барбыта: 1 биэдэрэ арыгы аммыт бөлөҕөр суоҺу аҥарра. 2 биэдэрэ арыгылаахха 3 ыныах этэ. Аҥар арыгылаахха 1 этах от эрэ тиэрэ. СуоҺу атаҕын иитта 1 биэдэрэ арыгы маастарга аанна.

Барыта 16 суоҺу этэ (100 буут), ордон хаалла. 4.5 суоҺу этин уонна 2 биэдэрэ арыгыны, тойоттор эбиахтара диэн ордорон хаалларбыппыт.

—СуоҺу аҥарын быраабалар, суоҺу аҥарын стырыталлар ыллылар. Мэнэ үтүөлэриттэр суоҺу аҥара сибэтиннэтигэр, куорат тойотторугар аммыт аһы, арыгыны Состокуоп оҕонньорго таттарыллыыбыта.

Аһы бөлөмнэн тарыыт кэнниэ аккыырэй тахсан былаастабыы оҕуста—аһы. Мустубута диэллэрэ барыйан 4 тыыммыта киһи. Онно чаҺыыгай арыгы атыыта суоҕа.

Туора улуустартан мэнэлэр хото кэлбит этилэр: И. В. Винокуров, В. Яковлев, Ф. М. Слепцов, И. М. Слепцов. Боотуруускай улуус нэһилиэктэриттэн үксэ тойотторо киирбиттэрэ бааро. Чугас нэһилиэктэртэн дьон хото киирбиттэрэ. Арай Аммэ баһыттан ыраах оттуулэрэ кытта баллара. Ол дыл П. Н. Сокольников луохтуур кэлбитэ, кинини кытта Федор Синцов үөрэҕин бүтэрэн сылдьара. Аҕабыт буоларэ иннэ.

Оччолорго Нестор Слепцов кулуба этэ. Мин ол сибэтиннэ сыл киинэститтэн уурайбытым.

x x x

Биллэрин курдук бу 100 сыллаҕыта-1899с. тутуллан олоххо киирбит Спасс-Поречительскай таҥара дьиэтэ сибиэскэй былаас сылларыгар араас суол торилтэлэргэ бэриллэн сылдьыбыта. Оттон 1966 сылтан кыраайы үөрэтэр музей буолан турар. Билигин бу дьиэ А. А. Саввин аатынан история уонна этнография музейа.

1965с. М. М. Пермяков салаймытынан С. Д. Дьячковскай, Н. Е. Захаров дьиэ тас бараанын-куоларын чөлүгэр түһэрбиттэрэ. Тутуу Чурапчы бир бастыҥ кэстуулаах былыргы тутуунан буолар.

Матырыйаалы бэчээккэ бэлэмнээтэ: А. А. Саввин аатынан Чурапчыгаабы история уонна этнография музейын научнай сотрудника Степан ДЬЯЧКОВСКАЙ.

Чурапчытаабы народнай сага үрдэлгэ

Быйыл саас ыытыллыбыт народнай театрдары республикалары көрүүгэ бөлүөгү улууспутуттан ыытыбыт Россия уонна Саха Республикатын народнай артиста П. М. Решетников аатынан Чурапчыаабы народнай театр туруоруута үөлдүүчү чорбоҕон. «Грин-керүү аҕаа номнаҕаларын бириэстэрин эмиэ хомуйан кэлбиттэр, Ол курдук, СР культуратын туйгуна, театр директора В. П. Герасимов «Ыр дьон оруолун галена Баранова «Бастын сценография ааҥна», культура ойоҕостоох лоп курдук 40 сылын үлэлии сылдьар, СР культуратын туйгуна Е. Е. Дьячковская «Бастын уотунан киэргэтии», Михаил Дворкин «Бастын мунньаҕар киэргэтии» номнаҕаллар хаҥаабыттарынан буолбуттара. Бу – саха биллиилээх поэта Саввин Тарасов туох бэлиитэҥэ сылайан улэлээбит уонтан тахса сылын иҥнибит, хайдахтаах сылаабыла! Народнай театр быйылгы сезонун көрүүгэ туруорбут аймаҥынытынан, С. Ермолаев «Хаччаанай этэҥэ» драматыгынан түмүктэтэ. Ваара-суоҕа үҥүөйэх эрэ аҥыаст ооньуур сылгатыгар эрыллыбыт дириҥ мэйиини, түүн-хаа мэктэрүн, олохтоох тардыһыы күүһүн көрөмүт, улахан күрэх-кирүүгэ кыайыахтарын кыайбыттар эбит диэн бэйэбит дьоммутуттан улахаммыт кэмэ түстэ саныабыппыт, сэхэҥнэтэ-мэхтэйбэппит. Соторуттаабыта, бөс ыйын 14 күнүгэр Туймаада эбэ хотун дьогдьоҕор сылгытар долгуйар Дьокуускай куорахха СР Правительствотын дьаныгар «Национальнай соҕатыгар Президент М. Е. Николаев культура уонна искусство ветераннарын кытары көрсүһүүгэ буолан аастА. Бу көрсүһүүгэ бөлүөгү улуустан ыҥырыллан кэлэн сылдьыбыттар; СР культуратын үтүөлэх үлэһитэ Н. М. Заболоцкая, СЕРС культуратын туйгуна В. Д. Пинигина уонна СЕРС культуратын туйгуна библиотекарь М. И. Иустинова, Бөлүөгү Надежда Михайловнаны көрсөн көрсүһүү туһунан кэпсиэннэргэр кэрдиистубут.

—Культура үлэһиттэриттэр, уоскайыыны культура уонна искусство сайдыытыгар улахан суоллаах кэтэр тэнэр олук уурар улахан түмсүү буолан аастА. Көрсүһүү саҕаланыытыгар кэпсиир тылы Михаил Ефимович бэлэтэ этэ. Кини хаартан эйэтин, эмэтэн алгыһыҥ диэн өбүгэлэрбит олус сөпкө этэн кэбиспит ес хобоонун хомоҕойдуулаах турар. Эйэтэ, маанытэ мустубут культура уонна искусство ветераннара олохтуут тухары мустуут бөлүөхтэрэ эдэр сүүрүүлэх ыччаты кэрэ пэдагогтар үөрүйэччыларынан буолаҕыт диэтэ. Колуоналлар солбуйсууларын сатыыллар хүүс буолаҕыт, онон культурабыт саҥа саҕах. тарыы, сайдар суолларын барыы хомолоон · кэрдуохтэхтиит диэбитин олус себулуу ыйыттым. Салгыы буолбут тыл этиилэргэ үгүс кэпсиэннэр. Иннэлэр истэригэр бааллар, саха народнай суруйаччыта Д. К. Сивцев—Суорун Омоллоон, Муыка үрдүк оскуолатын директора В. А. Босиков, «Аҥыы чэчирэх» ансамбль салайаччыта Ольга Ивановна, уо.д.а. Обуго үөстэрэн сөргүтүүнү, Айылааны кытары айтыһыыны, чөл олох туһун бэрэстэбиит хабан этиллэр, оҥу сэргэ туруорсуу бэрэдэгиэннэр ыйаҕаларын кэпсээтилэр. Кэпсэтии сүрүннээх, тыа сиригэр бөлүөгү кэмэ культураны сайыннарыы туох буолар. Тыа кулуубатэрэ баалларын тухары культурабыт бөлүөгэ диэх курдук этиллэр, Бөлүөгү улуус делегациятын аатыттан мин тыа этиим.

—Туох туһунан эрдэхпиний сыдьаа түс эрэ.

—Тыл эмиэттэрэ хомоҕойдуу турар, Культура туһунан Сокуон быстарарыы гынна, оҥу туруоруоҕа диэтим Үлэһиттэр комуоскалаах буолуулларыгар хаммыс тэрдэҕинэн, коммунальнай ааҕа оҕолуулуута наадатын тэлэрийдэҥ. Оҥу тэҥнэнэн, материальнай базаны эбии хаҥатан-чинэтэн чоҥу сорудаары туруорулунна, түҥэн бөлүөгү курдук улэлиэхтээхпит. Иннинэ эттүгэр быыбаарыыт элбэх. «Сата» фестиваллаа ыытыллыктэйэхпит. Аны Саха театрын саҥа дьиэтин презентациятыгар сылаанд бөлүөгү кэпсэ ооньуур путовка ылбыппыт, Онон бөлүөгү телевидениэнэн анаа бөлүөгү оҥоруоктаах. Итэ барыта ааҕардаах: быйыл күүн. Бирэмэ мэчим, кэтэҥэ турбат. Севон сабылыннэ, барыы уоҥуоскаа баран эрэбит. Ох да буоллар, бэлэмнэнии үлэлэр саҕаланнылар. Түҥэн бөлөрбэтэхпитинэ сатаан.

—Надежда Михайловна кэпсээнин ааҥна бэлэмбит! Ситиһиилэрэ бөлөрбүт!

—Бэлэмбэдарыҥ!

Кэпсэтэ Р. СИБИРЯКОВА.

1999 сылга нэһилиэктэр икки ардыларыгар куоталаһыы усулуобуйата

Улуус социальнай-экономическай олоҕо тэтимнээхтик түмүгүтүн кэдэҥнээн норуот үөрэҕириитигэр дорообуо харыстабылыгар, культураҕа, общественнай бэрэдэкэлгэ дьайыр, оскорон таһаарыыны барыы өттүгэр ыытыллыахтар сыалларын 1999 сылга нэһилиэктэр икки ардыларыгарыы куоталаһыы усулуобуйата.

СОЦИАЛЬНАЙ ЭҢГЭ

1. Норуот үөрэтиитэ:
—үөрэх бөлүн—(хас 10% аайы 1 очко).
—үөрэх хаачыстыбата—(хас 10% аайы 1 очко).
—үрдүк үөрэхтэ киирии—(хас 10% аайы 1 очко).
—орто өйөл үөрэхтэ киирии—(хас 10% аайы 1 очко).
—хас бөлүөгүн үөрэх быраҕыы аҥна—(10 ыстараантыыр очко).
—принцибальнай учаастактан, подсобнай хаҥаабыстыбаттан, атын талбыгуттан өнөлөртэн кэпсиэт карчыттан 100 солкуобайдыгар—1 очко.
(Улуустааҕы үөрэх управлениетыгар кэпсиэт отчуоттан оҥоруллар).

2. Культура:
—улуустан ыытыллар мероприятиелэргэ ыытыы (ыстаатыстан: I м—20 очко, II м—19 очко, III м—18 сылгы түҥэн аҥар. Кыттыбакка хаалыы аҥна—2 ыстараантыыр очко).
—самодеятельнай коллективтарга ыытыы—1) ыстаата 1 очко.
—нэһилиэнэ ыытыллар мероприятие аҥна—бириэгэр 2 очко.
—талбыгуттан өнөлөртэн киирии 100 солк—1 очко.
(кэрдиигэ культура управлениетыгар кэпсиэт отчуоттарга оҥоруллар).

3. Дорообуо харыстабыла:
—проф. көрүүнэн хабыы (хас 10% аайы 1 очко).
—нэһилиэктээҕи медиц. көрүүнэн хабыы (хас 10% аайы 1 очко).
—прививкалаанньылаах хабыы (хас 10% аайы 1 очко).
—талбыгуттан өнөлөртэн киирии 100 солк.—1 очко

4. Физкультура уонна спорт:
—улуустаа комплекснай спартакиада түмүгүнэн (ыстаатыстан 1 м—20 очко, сылгы түҥэн аҥар).
—саамай массовай сүүрүүнэн хабыы—1% бириэ очко.
—күүстүү массовай сүүрүүнэн хабыы—1% бириэ очко.
—нэһилиэккэ ыытыллар спортивнай мероприятие аҥна—бириэгэр 2 очко.
—чаҥыгай дьонго оҕону сайыннарыыга спортивнай мунньах, площадка—бириэгэр 5 очко.

5. Общественнай бэрэдэк:
—условнай бурыйы оторуу—бириэгэр 5 ыстараантыыр очко.
—экономическай кулгаастаахтыны оторуу—бириэгэр 1 ыстараантыыр очко.
—оҕо хобугар үчүөкэй туруу—бириэгэр 1 ыстараантыыр очко.
—арыгыны ичигэстэр общественнайдар хас бириэдиэ чаҥыннаҕа аҥна—3 очко.
—общественнай бэрэдэккэ, чөл олохтоох буолуугэ туһулаах хас бириэдиэ мероприятие, мунньах аҥна—2 очко.

II. ЭКОНОМИКА

Социальнай эдэр туолуута:
—үүкэй—(хас 10% аайы 1 очко).
—эмэ—(хас 10% аайы 1 очко).
—1 нэһилиэк тиэмэ дотоотун (хас 10% аайы 1 очко).
—дьиэ кэтэрэ, оҥаһыгэ 1 кэбиэхэ тиэмэ усулуобуйа тэбэтин ахсаана (тохсунньу 1 күнүгэр туруоруна) 1 тэбэрэ—10 очко.

2. Кэпитальнай туттуу:
—чаҥыгай дьиэни туттан киирии (1 нэһилиэк ахсаана 1 очко).
—норуот тутуутун хас бириэдиэ объектар—100 очко.
—мэт, кирпичэй оторуутун (хас 1 км—1 очко).
—сир оторуутун (хас 1 га—1 очко).
—ас суол оторуутун (хас 1 км—1 очко).

III. ЫРААБЫРДЫЫ, БЛАГОУСТРОЙСТВО

Тулаайыы эйэҕэс харыстаабыт турута (экология):
—ыраабырдар-чэбдигирдэр үлэ (СЭС быһаарыытынан).
—нэһилиэктэр айылаанны харыстаабыт турута (айылаҕ харыстабыт комитета быһаарыытынан).
—ыас олордуута—10 маска 1 очко.
—благоустройствоҕа ыытыллыбыт хас бириэдиэ мероприятие аҥна — 10 очко (субботник).
—почистэй ыйбуор — 10м. 1 очко.
—тротуар — 10м. 1 очко.
—фронтоваары оторуу — 10кв.м. 1 очко.

IV. ДЕМОГРАФИЧЕСКАЙ КӨРДӨРҮҮЛЭРГЭ

—ыал буолуу—хас бириэдиэтигэр 3 очко.
—оҕо төрөөтүгэ—хас бириэдиэтигэр 3 очко.
—саҥа үлэ ыстаатын тэрийиитэ—хас бириэдиэтигэр 5 очко.
—үөскэ суох буолуугэ хас бириэдиэтигэр 1 ыстараантыыр очко.
(Үлэ ыстаатыгар учуоткэ туруулаах).
—оройуон ыстаатын тыыла тохсыы—10 очко.

Куоталаһыы түмүгүнэн ыйаныыларын ыыпыыстарын ыыпыылаах:
I ыстаата—Бочуотунай грамота, благоустройствоҕа анаан—30 тыс. солк.
II ыстаата—Бочуотунай грамота, благоустройствоҕа анаан—20 тыс. солк.
III ыстаата—Бочуотунай грамота, благоустройствоҕа анаан—10 тыс. солк.

Куоталаһыы усулуобуйата ааҥ ыйыгар бэлэмнэнэ.

Кэпсэтэ эмиэ бэлэмнэнэ.

КОММУНАЛЬНАЙ ТАРИФ УЛААТАР

ДЬОКУУСКАЙ. Бэс ыйын 16 күнүгэр республиканы куорахтан дьаһалтатын бастыҥа Илья Михальчук дьиэ уонна коммунальнай эмиэлэр төлөбүрдэриттэр сибиэстэт саҥа быраабылаары олохтуур дьаһалта кэлэн бөтөөтэ. Оҥ-бөҕөнүгэр дьиэлэ бирэдэчэй оросхуота ыытыллыбыт.

Төлөбүрдэр; биллэн. түрүй, лаппа нарыыллар. Бу иннинэ Дьокуускайга олорор дьаһан норуу-кэтин оросхуотун эмиэлэннэ 32,7 эрэ бырыыынна толуйаллар. Дьиэни-уоту этиэнэ хааччыйы сыанта, куорат бааһыстарын ааҥнэриннэн, бириэ кв. метрэ ыйса 7,44 солк. тэҥнэнэр.

ОҔО САЛЫ КОРОЛЕВАТЫН ҮБҮЛҮГЭЭ

ДЬОКУУСКАЙ. Бэс ыйын 10 күнүгэр оҕо сайыс дьыбарыаһын дириэктора Фиина Андреевна ыйыгын бөлүөгэ Дьокуускайга сылгы дьаһан ыарыы-кэтин оросхуотун эмиэлэннэ 32,7 эрэ бырыыынна толуйаллар. Дьиэни-уоту этиэнэ хааччыйы сыанта, куорат бааһыстарын ааҥнэриннэн, бириэ кв. метрэ ыйса 7,44 солк. тэҥнэнэр.

ОҔО САЛЫ КОРОЛЕВАТЫН ҮБҮЛҮГЭЭ

ДЬОКУУСКАЙ. Бэс ыйын 10 күнүгэр оҕо сайыс дьыбарыаһын дириэктора Фиина Андреевна ыйыгын бөлүөгэ Дьокуускайга сылгы дьаһан ыарыы-кэтин оросхуотун эмиэлэннэ 32,7 эрэ бырыыынна толуйаллар. Дьиэни-уоту этиэнэ хааччыйы сыанта, куорат бааһыстарын ааҥнэриннэн, бириэ кв. метрэ ыйса 7,44 солк. тэҥнэнэр.

Юбилары эҕэрдэлэһиигэ СР Государыстаабынын (Ил Түмэн) Бэрэстэбилиитэлэрин палататын председателэ Николай Соломов, СР бастакы вице-премьера Александр Алексеев, Дьокуускай дьаһалтатын бастыҥа Илья Михальчук уоннан. кэтэнэллэр.

СМА.

МУГУДАЙ ВЭЛЭЙИЭГЭР ЫЫТЫЛЛАР «ОБЩЕСТВОБА, ОБОЛОРГО—ЧЭБДИК УОННА ДОРУОБАЙ ОЛОБУ» ДИЭН ТЕМАҺА РЕСПУБЛИКАНСКАЙ ТҮМСҮҮ ПРОГРАММАТА

Бэс ыйын 30 күнэ.

12—14 ч. — Дедигэйдэлэр Чурапчы улууһугар кэлиилэрэ. Мугудай кэлиилэгэр «Бултуйааччы» диэн сиргэ.

13—15ч. — Эбээт.

14—18ч. — Сөкүөтэр үлэлэ.

— Норуоттар телефондаларын харыстабыын дириҥнэнэн директора Кириллов В. И. тыл этиитэ.

— Улуустар делегацыяларын бэлиитэрдиир.

— Стендэлэр анаастарыгар кэйдэтии.

— Сахаа атастабыата.

16—19ч. — Кэбэ ыйылыа.

19.30.—21ч. — Нарыотыгы утары интернационалыай фонд президиэ А. Н. Макарованы кытта көрсүһүү.

От ыйын 1 күнэ.

10—12ч. — Дьыл саргык фестиваля.

12—16ч. — Түмсүүлэр үөрүүлэрэ ыйылы.

— Республика Президиэ М. Е. Николаев уонна ыкырыыктаах маадыыттар тыл этиилэрэ.

— Концерт.

— Түбүгэлэн ыйаабыа.

Обуохай.

16—17 ч. — Түмсүү ыытыллыахтара ыйылга хаҥыстабылын министра Д. Т. Алексеевы, тыа хаҥыстабылын министра Е. А. Борисовы кытта көрсүһүүлэр.

17—17ч.30мин.—Государственнай Мунньах (Ил Түмэн) депутаттарын А. И. Боссиевы, А. П. Дьячковскайы кытта көрсүһүү.

17ч.30мин.—20ч.30мин.—Фильмалар айар отуоттара.

20ч.30мин.—22ч. —Кэлиэ ыйылыа.

22—23ч. — Төгүрүк остуолга сахаа атастабыата.

23ч. — Доврдаһыы кэбэата.

От ыйын 2 күнэ.

9—12ч. — Сонуннарыгар үлэ.

12—14ч. — Эбээт.

12—14ч. — Чэбдик олоҕу олохтоохтуларга баар опыты атастабыы.

17—19ч. — Түмсүүнү түмүктэбиит. Делегацыялар барыылара.

Эҕэрдэлиибит!

Кулду олобун, балтыбытын, эдэйдэбитин Чурапчы орто оскуолатын учууталыа ПОПОВА Варвара Дмитриевнаны 50 саастыын туолар дьоро күнүгүнэн иитиитин-ааҥнаатын эҕэрдэлиибит!

Эйэҕэс кытаанах доруобуйаны, сэр үрдүгэр баар барыы хорааны, сырдыгы, кэрэ-кэрэ, дьолу эрэнчэлиитэ сылдьарга баҕарабыт. Иннигэтин Эн дьаҥар-уоннар, оҕолоргор-ааҕыыларгар дьол тосхойуун ыарыы ыаламатын кыыла кыҥырыйбатын, эйэҕэс сүүрүк саанаг кэхтэрэ! Бэлэмнэ-дьоҥ аҥыс тэлбитэлэр тэрдэбит. Бэйэлэ туоҕутуттар ахсаабат кыҥанныыр, сылаас тэптэлыг, барыы үчүгэй эйэ махтанабыт.

Иван Евдокия Михайловна, Хатылыттан Чечебутовтар, Мырылаттан Христофоровтар, Бытык Күлэйдэн Тистяковтар дьиэ кэргэттэрэ.

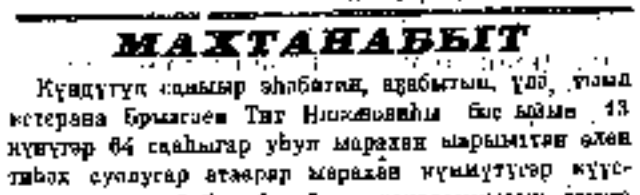

МАХТАНАБЫТ

Күндүтүк сэмэй эйэбитин, эдэбитин, үөн, ыыл кэтэрэ Брыгаев Тит Николаевичы бэс ыйын 13 күнүгэр 64 саастыгар уйут мэрэйин ыарыытын өлөн тиэх суолугар атаарар мэрэйдээх күнүгүгэр күүгүмэ, тэрэх, ойдөбүн буолбут, кутурдаммытын тэҥнэ үлэстибит. саанабытын чэчэгэстэрэ өймэхтэрбитигэр—Брыгаев Н. И., Савиновар дьиэ кэргэттэригэр, Ершов М. М., Брыгаев В. Н., Брыгаев Р. Н., Илларионовтар дьиэ кэргэттэригэр, үөлэннэйдэхтэригэр: Соловьев Д. Н., Попов Н. Г., Егоров Л. Д., Сергеев И. М., Давыдов Д. И., Попов Ст. А., Кондратьев И. З., Хоноходоев Л. В., Арканов А. Д., «Ыымыы дьаһыыта-фд коллективтара, «Таастаах» туоҕба олохтоохтуулар, эрдэх-чугас аймахтарбыттар, таҥастыыллардыбыттар, Соловьев эйэлэлэ дьаһалтатыттар, кырдьаҕастар сэбиэскэйдэрэ барда махтанабыта тэрдэбит. Барытыгар дьолу-соргуну баҕарабыт.

Кыргыстаан, күүгүннэрэ, уоҥа, кэйиэхтэ, сиэннэрэ.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Минский мотоцикл аҥчаҕын. Билэр тел: 21-724.

ЭМТЭҺЭ КӨЛИЭ

Мөкүдэй лицензиятыгар «Ленинр» врач-Күлүөй Илья Михайлович Бэс ыйын 20 күнүттэн От ыйын 5 күнүгэр диэри Чурапчы гимназиятыгар доруобуйа көрөр, эмтиир.

1. Ис органнары УЗИ итэрэтиллиэ.
2. Компьютерная ЭКГ уонна тобоо чинчийии.
3. Арыллыы эктэҕэйин ирдэх хөрүө (аппаратынан программалаабыт, ыытарыллыы, ол ыйытар ыйытыылар «Спарамы»).
4. Невропатолог, психиатр консультациата.

Тольбуйа 1990 сылгаҕы тэрилиллэр.

Үлэ чаһа: 9-13ч., 15-16ч.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Чурапчы улууһунааҕы «Сахателеком» филиала Восточный, Ручейная, Сикэ Сергеев уулуссаларга телефон точкаларын киллэриллиэ сөбүлүүр.

Сайабылыанньа бааргыт эти уулуссаларга олорооччулар кэлэн сверкэлэйэн уонна дуоҕабарсыгын оторсуун. Сонуна справочный сулуусна—08 диэн ыыталаа. Урааннаттан телефоннаах абонеттар паспорттарын ааҕан кэлэн дуоҕабар оторсоргут бэлэмнэнэллэр.

Чурапчы улууһунааҕы «Сахателеком» филиалын администрацията.

x x x

Барыы тэриллэтэр, баайынай хаҥалаһыстыбалар, предприятиелэлэр, улаатан суохтар истиҥнэриэр. Пенсия саҥа сокуоннаах олохтоох көмөрөөхтөр хас биирдии киинэхха страховой сибиэдэйдэлэстиэхтэ онохуллан кэлэр. Оҕолор анкета түһэрбит тэриллэтэр, биирдиилээн дьоннөр суоллаах чеченнаах фондаттан хаҥас ылыллыыталар. Бөлөхтөр от ыйын 3 күнүгэр дылы. Ылбатахтар страховой сибиэдэйдэлэстибалара тэтэрү ыытыллар.

Пенсионнай фонд.

x x x

Бэс ыйын 27 күнүгэр Улахан-Күөл дэриэбинэтигэр олохтомнута 50 сылгыах үбүлүөйүгэр анаммыах ыйыахха Хоту Сыбаатан тэрилтэлэрэ ыытыллыахтар.

Тэрийиэр комиссия.

x x x

Улуус дьаһалтата секретарь-референт дуоһуналлыгар үрдүк үөрүхтээх (ыскаҥнарыгар тыл үөрэхтээх) үлэлиир ыалдьыбар. Хаампыа үрдүк. Кпи уонунан биэрэллиэх улуус дьаһалтатыгар хаҥас билэрэллэр.

Мэрэй Николаевичтан, Семен Степановичтан, таайдыларыгар Илья Федотовичтан бырааттара

АНДРЕЕВ Петр Степанович

өлбүтүнэн дириҥ кутурдаммытын биэрэбит, Бөкөл мэлдьэрэ Дьячковскийдэр-Туулаатар, Алексеевтар.

Кутурдаммарын тэрдэлэр:

—Биирдэ тэрэбүт бырааппыт өлбүтүнэн улуус дьаһалтатын ЫБК председателин солбуйааччыта Андреев Семен Степановичтан. улуус дьаһалтатын аппарата, профсоюз.

«Саҥа олох» РИХ коллектива бэйэтин үлэлиитэр Кириллина Любовь Николаевнаны биирдэ тэрэбүт эмиэ

НИКИТИНА Розалия Николаевна

өлбүтүнэн кутурдаммыт биэлэҕэр.

Кутурдаммарын тэрдэлэр:

—Тобаарыстара Айта ыйыта Розалия Николаевна өлбүтүнэн биирдэ тэрэнэр, оҕолоро, кэйиэхтэр торопуттэрэ, кыҥаа солбуйааччыта.

Тостыыр, убаастыыр ыйыстаммыт, өлбүт, сиэнэ-хотуна сантехник-сварщик

ТОЛСТОУХОВ Иннокентий Петрович

сөҕүмүрдүк өлбүтүн биирдэ аймахтарыгар, табаарыстарыгар дириҥник кутурдаммыт туран ыйытыллыбыт.

Кэргэнэ, оҕолоро.

Кутурдаммарын тэрдэллэр:

—Убаастыыр кутурдаммыт Иннокентий Петрович өлбүтүнэн тэптиллэхтэр эйэлээхтэриэр Евдокия Васильевнаны уонна оҕолоругар Леонаны, Иннокентийдэ Чурапчыттан Сергейдэри, Мырылаттан Федоровтар, Собакиннар.

—Иннокентий Петрович өлбүтүнэн кэргэнэр Евдокия Васильевнаны, оҕолоругар, аймахтарыгар 6 ыйынньыгар «Ньургуйуун» рынок коллектива.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Чүөгүө ыйдьыр, «Спидола» диэн. Сиэмэтэ чэпчэки. Билэр телефон 21-365.

x x x

Бүөрэт кэпиэскэр чэпчэки ыаммаҕа от ыйылыахтааҕын 2 хойу преподаватыыбыт, уонна биэр хоторох сиэтэлэ суох хойчуоллаах, кыйтарыллы бөлөр сылгы бөлдьохтоох эрдэлэммыт. Чэпчэки сиэмэйдээх шифоры. Билэр телефон: 21-892. Нерюнгри уулуссатыгар 47 нүөмэрдээх. Дьонуускай куораттан Петр Алексеев уулуссатыгар 21/5 нүөмэрдээх 305 хойо.

x x x

ЗИЛ МНД-554 1989 сылларааҕа шиэйдэлэбит сиэмэйдээх, УАЗ-31512 1993 сылларааҕа оноҕуллубут мосыыныахтара. Инкиэн сүүрүк сиэлдьаллар. Билэр телефон: 22-352, 25-319.

ССРС художниктарын союзун чилиэнэ, Саха республикатын искусствотын үтүөлээх үлэһитэ, ФДНК үрдүк премиятын хаһаайына, Дьиэ-дьиэ Восток уонна 15 союзнай республикалар быыстыбаларыгар үлэлээн турууруллубут үлэлиирдээх художник, Габышев Батыйан научнай художественнай музей Харбалаастаах филиалын директора Мөлдьохоттоох торуттаах

КОРЯКИН Иннокентий Дмитриевич

бу дьыл бэс ыйын 15 күнүгэр 68 саастыгар Театра улууһун Харбалаах бөһүөлэгэр ыйыр мэрэйдээх мэрэйдэтэн өлбүтүн биэрэ өйдөтөр дьонуттар, Дорин ретдомуттар баҕаран ыарбыт дортторугар курутуйбат туран ыйытыллыбыт.

Балта Мария Дмитриевна, кутуттар Иван Егорович Захаровтар, сиэннэрэ.

Таптыыллаах эдэбит, ааптыр, РФ сэбиэскийдээх куустарын ветерана, Соловьев хойдуҥнаах олохтоох

СОБАКИН Степан Федотович

ыйын мэрэйдээх мэрэйдэтэн өлбүтүн биэрэ аймахтарыгар, чуолаан дьонуттарыгар ыйытыллыбыт, дириҥник кутурдаммыт туран.

Кэргэнэ, оҕолоро, кутуттар, сиэнэ.

Кутурдаммарын тэрдэлэр:

—Кортонтар Мария Алексеевнаҕа, оҕолоругар, сиэнэстэр Хатылыттан Чечебутовтар, Мыйдаҥайыттан Поповтар, Мырылаттан Христофоровтар, Тиистяковтар.

—Кэргэнэтэр, Соловьев орто оскуолатын учууталыыр Мария Алексеевнаҕа, оҕолоругар, оҕолордоругар, аймахтарыгар Соловьев хойдуҥнаах дьаһалтата.

—Улуустааҕы бөлөхтөөх комиссариатын орсыҥ үлэлээбит Степан Федотович өлбүтүнэн кортонтар, оҕолоругар, сиэнэстэр бөлөхтөөх комиссариат коллектива.

—Кортонтар Мария Алексеевнаҕа, оҕолоругар, сиэнэстэр Чурапчыттан Ефремов М. Л., Семенов П. П., Соловьев В. Н., Соловьев П. П., Макаров В. Е., Николаевтар.

—Мария Алексеевнаҕа, оҕолоругар, сиэнэстэр биирдэ бултаах-алтаах, үөлүөх сиэмэйдээх Хаҥалаастааҕы доруоттар.

—Балтыларыгар, эдьиэйдэриэгэр Мария Алексеевнаҕа, бырааппыттар Владимир, балтыларбыттар Альбинаҕа, Аняҕа, кутуннуттуттар Яшаҕа, сиэнэстэр Снежанаҕа Иван, Леонид, Анатолий Степановтар, аймахтар дьиэ кэргэттэрэ.

—Сиэстэрбиттэр Мария Алексеевнаҕа, бырааппыттар Владимир, балтыларбыттар Аняҕа, Альбинаҕа, кутуннуттуттар Яшаҕа, сиэнэстэр Снежанаҕа Хатылыттан, Мырылаттан, Хоҕоолоттон балтылара, бырааттара Собакиннар.

—Балтыларыгар Мария Алексеевнаҕа, оҕолоругар, сиэнэстэр Болтолоттон аймахтара Ефремовтар, Макаровтар, Михайловтар, Максимовтар.

—Уолуттар Владислав Степановичтан, кургэнэтэр, аймахтарыгар Владислав биирдэ үлэлээн табаарыстара.

—Бэйэлэрин үлэлэтэр Павлов Аппа Степановнаҕа, кыыс кэргэттэригэр улуустаабыт-сыалыт-суоттуур (РКК) коллектива.

—Биирдэ уоранньыт дьиэгэлэриэгэр Мария Алексеевнаҕа, хотис оҕолоругар Чурапчы орто оскуолатын 1969 сылларааҕа бүтэрбиттэр.

—Улуустааҕы гимназия 11 кылааннаах уоранньыта Собакина Аняҕа биирдэ уоранньыт оҕолоро, иниэлэр торопуттэрэ уонна ыныыс сахалаччыта Наумова Н. С.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальное издательско-полиграфическая компания «Саха полиграфиздата». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Кирова Мариса, 26 каб. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265.

Индекс газеты: 54987

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Саха полиграфиздата». ЗАКАЗ №№ 64—65. Подписано в печать: 23.06.90г. Тираж: 2560.

Автор сурукка аттаммыт ааптыр редакция позициятыгар молодо сөп түбэтэр буолбатах. Сурукка ыйыллар пахтыыр вырдыыллахтарыгар эмиэ автор туох бэйэтэ сөпкө